

Pozimi njih rast celó popolnoma zaostane. Toplota pa ni samo odvisna od solnčnih žarkov in njenih padov na zemljo, ampak odvisna je celó od zemlje same in njene sestave. Rahla peščena zemlja je mnogo toplejši kakor pa težka, ilovčasta in močvirna zemlja. Taka zemlja se le počasi ogreva, segretega zraka ne spušča v-se, ter ostane bolj hladna, in tako zabranjuje hitri razvitek rastlin. Pa tudi rastline same so celó različne gledé toplote zemlje, zato ene ljubijo bolj toplo, druge bolj hladno zemljo. Spoznavati mora zatoraj poljedelec zemljo in njeno toploto, da bode tudi tej primerne rastline sejal. Toplota zemlje odvisna je pa tudi od njene vlažnosti. Kakor se rastline razlikujejo gledé toplote, tako se tudi razlikujejo gledé vlažnosti, katera se v zemlji nahaja.

Voda je neobhodno potrebna rastlinski rasti. Le v vodi pomešano in raztopljeno rastlinsko hrano more rastlina v podobi rastlinskega soka po nježnih koreninah v-se srkati, ter razvijati posamesne organe. Voda v zemlji je pa le takrat uspešna, ako se je nahaja le toliko, kolikor je primerno je rastlinam, katere se na onem zemljišču nahajajo. Vodnim rastlinam je voda tako rekoč njih zemlja in zrak, tudi mužne rastline potrebujejo toliko vode, da pokriva njih korenine. Ali vse drugače so rastline, katere imenujemo zemeljske, ki jih kot poljedelci sejemo in pridelujemo. One potrebujejo znaka, primerne toplote zemlje, njene hrane, in le primerne mokrote.

Videli smo, kako neobhodno potreben je zrak, kako potrebna tudi primerna toplota poljskim rastlinam. Zrak pa le onda more uspešno delovati na rastlinske korenine in razkrojitev rastlinske hrane, ako more v zemljo in mu ni zaprta pot vsled preobilne vode v zemlji. Ravno tako rastline le vsled primerne mokrote morejo dobivati tudi primerno toploto. Da se pa to ravnovažje more vzdržavati, treba je, da se premokri zemlji odpelje voda, ter se s tem polajša vhod zraku in povikša zemeljska toplota. O tem uči nas drenaža ali odpeljavanje vode po cevkah iz močvirnih krajev.

II. Kako se spoznava mokrota zemlje.

Navadno spozna vsak gospodar že po pridelkih svojo zemljo, ter ali je mokra ali pa suha.

Težje vendar spoznavati je zemljo pri kupovanju zemljišč, osobito pa o suhem polletnem času. V takem slučaju treba je gledati samo na rastline, katere na onem zemljišču rastejo. Posebno plevelske rastline so one, katere najbolj mokro zemljo ljubijo, kakor na pr. pirnica (*triticum repens*), zlatica (*ranunculus*), meta (*mentha*), rapulja (*bromus secalinus*), šopulja (*agrostis spica venti*), gosja trava (*potentilla anserina*), osat (*cuicis arvensis*) itd. Še lagljeje se spoznava močvirnost zemlje, ako se na več krajih skopljejo jame po dva čevlja globoke. Hitro se začne v teh jamah nabirati voda, in pri nekoliko vlažnem vremenu popolnoma jame napolni. Primirjaje vodo v jamah z vremenom lahko se sklepa na več ali manjšo močvirnost v zemlji. Mokra zemlja je navadno bolj črne barve, človeške in živinske stopine se v nji poznajo, žita v taki zemlji postanejo rumena in lahko polegajo, sploh rastline v taki zemlji le počas rastejo in slabo napredujejo. (Dal. prih.)

Obrtnijske stvari.

Rusko olje najbolje sredstvo, da usnje postane mehko in trpežno.

Ker se usnja veliko rabi za obuvala človeška, pa tudi za konjsko opravo in druge reči, usnje zmi-

rom dražje postaja, zato se je jelo misliti, kako obdelati ga, da ostane volno in mehko pa dolgo časa trpežno.

Ribja mast se hvali, da ima imenovano moč, če se ž njo usnje večkrat maže; al skušnje so učile, da to ni tako, kakor se je mislilo; tudi ribja mast zoperno diši, in zato se le malo rabi za čevlje, škornice itd.

Po mnogovrstnih skušnjah je obveljalo narediti tako imenovano Rusko olje za usnje (*Russisches Lederöl*), katero nobene rečenih napak nima, ki jih ima ribja mast, ampak še celó lepo diši, pa tudi usnje tako volno in mehko naredi, da si ne moremo boljega sredstva za trpežnost usnja želeti.

Kakor goba popiva usnje to olje, da močno vribati ga še celó treba ni. Škornice s tem oljem namazane ne puščajo vode skozi, vendar pa luknjic usnju tako ne zapró, da bi se noga ne mogla potiti. Kdor tedaj želi v mokrem vremenu suhe noge imeti, naj si škornjice namaže s tem oljem.

Vse to veljá tudi o koristi Ruskega olja za konjsko opravo, to je, za jermená, vajeti, komate itd. Naj ga gospodarji le poskusijo, in prepričali se bodo, da je res tako.

Dobiva se to olje pri Janezu Gronar-ju, fabrikantu tega olja, na Dunaju (*Kohlmarkt Nr. 5*) steklenice po 60 kr., 1 gold. in 80 kr. pa tudi v plehastih posodah po 5 in 10 funtov.

Tako Rusko olje priporoča „*Kärnt. Blatt*“, komur zaupamo, da je po gotovih skušnjah resnico govoril. Poskusimo!

To olje se bode tudi v Ljubljani dobivalo v štacuni gosp. Lasnika pred mostom.

Politične stvari.

Sprehod po političnem polju.

Izmed gorá 9. nov. □

Državni položaj se od časa, kar sem vam zadnjič pisal, ni dosti spremenil. Liberalna stranka je vpešala; nad samimi zmagami je prišla tako na kant, kakor nekdanji kralj Pyrrhus; gledati mora, kako se jej poprej nepoznane moči v obraz smejejo; pa ne more se geniti. So sicer še elementi, ki naprej gonijo tako zvani „*Fortschrittsklub*“, a godí se jim, kakor divjemu lovcu v znani Bürgerjevi baladi: „obnebje je mahoma zatemnelo, psi se ne morejo več ganiti, in lovec tudi ne.“ Kako je to resnica, pokazalo je glasovanje o volitvi delegacij iz cele hiše poslanske, namesto iz posamesnih dežel. Moravski slovanofag in „*Vorreiter*“ liberalcev Fux ostal je v veliki manjšini. Znano je, da je cesar poljske ude delegacije zavolj njih patriotizma očitno in demonstrativno pohvalil, in da je bil v najviših krogih le en glas: namreč, ko bi se ta predlog od zbornice sprejel, in bi bili poljski poslanci iz delegacij ovrženi, ne bi bila potrjena ta postava. Oba nasprotna vetrova v viših krogih, namreč dvorski staroavstrijski in ministerski ustavoverski (prusaski), se še vedno borita za zmago; v oficijoznih listih je prevladal zopet ministerski piš, in kaže se, kakor bi se bile prepustile vajeti Auerspergovemu ministerstvu še za nekaj časa; pa kdor jasno vidi, lahko razloči, da je Albrehtizem na površji in da so ministerstvu po njem popolnoma zvezane roke: v konfesijonalnih stvaréh ne smé koraka več naprej; v državopravnih rečéh pa mu je dovoljeno, storiti še zadnje poskušnje za centralizacijo in germanizacijo; pa dela jih le z bornim uspehom, kakor so pokazale manifestacije iz vseh federalističnih deželnih zborov.

Nepričakovano pomoč dobilo je ministerstvo na „mladoslovincih“, in poprej že na Rusinih, ki so

se dali preslepiti, da so proti interesu svojih volilcev priskočili umirajočemu centralizmu na pomoč, in se razglasili za „ustavoverce“ in liberalce čiste krvi. Vse upanje tega ministerstva je zidano na te odpadnike, ker si obeta, da bo spravilo sčasom vse stranke v državni zbor. Iz tega namena vstvarilo je ministerstvo v Dalmaciji „Zemljakovce“, v Sloveniji „Narodovce“; laške Tirolce vabi k sebi s tem, da jim pokazuje „Trentino“, in kedar hočejo po njem zagrabit, ga zopet skrije; Rusinom dela upanje na škodo Poljakov, in čeravno ministerstvo ne obstoji iz ravno najsijajnejših diplomatov, smé se vendar hvaliti, da je doseglo več, ko predniki njegovi, da je razdvojilo Čehe, Slovence in Dalmatince in da jih še zdaj z Rusini in laškimi Tirolci vred z obljubami na-se vleče. To je edini vzrok, da to ministerstvo še sedi na svojih stoléh. Pa vkljub „Narodovcem“, „Zemljakovcem“, „Trentinovcem“ in Rusinom so stoli ministerstvu zelo spodjedeni: teža česke opozicije postaja čedalje bolj neprenesljiva; tudi se v najvišjih krogih poljski in tirolski patriotizem vedno bolj cenita; na drugi strani sicer pa je zvezda liberalnega prusjaštva zelo otemnela, in kolikor se tudi ministerstvo vsakega razsajalnega liberalizma ogiblje, vendar svojega liberalnega poroda zatajiti ne more, in tako stoji zdaj med konservativnim zborom in med svojimi liberalnimi prijatelji, in mora sunljeje zdaj od te, zdaj od one strani voljno prenašati, — gotovo nemil položaj! Svoje upanje je stavljalo in še stavlja na razdor med Čehi in Slovenci; pa pri Čehih se mu ni posrečilo, kajti tudi „Mladočehi“ so izrekli, da ne pridejo nikoli v državni zbor. Samo Vošnjak in njegova slepa garda služi ministerstvu z vsemi močmi, kajti dosleden v svoji politični vrtoglavosti se jezi v „Narodu“ nad „Mladočehi“, da nočejo domovine centralistom izdati, kakor bi on rad! Kri bi zavrela v človeku od jeze, če vidi, kako pri nas taki ljudje v politiki veliki zvonec nosijo, ki od politike pravega pojma nimajo. Pa težko, da bi Vošnjakova in Razlagova pomoč ministerstvo in ž njim centralizem po koncu obdržala; če ne kmalu, pa s časom mora pasti. Za sedaj pa se Auerpergovemu ministerstvu pustí še toliko časa, da svojo umetnost v finančnem vprašanju dokaže. Dosti se od tega prizadetja ni nadejati, kajti niti v ministerstvu, niti v zbornici je ni kapacitete, ki bi zamogla to važno stvar povoljno rešiti. Veliko število „Verwaltungs-rathov“ v zbornici je porok za to, da se snovalcem delniških družeb ne bo pretrdo na noge stopilo. Konservativni posl. Pflügl jim je to tudi v obraz povedal.

Zaveznik liberalizma, „judovski grabež“, je liberalizem celó po nemških mestih precej diskreditiral, in Dunajski magistrat je moral doživeti, da mu je trdnjava liberalizma, Dunajsko mesto, nezaupnico dala, in da se je precej blamiral s svojim „brezverskim“ pokopališčem. In kar je najbolj smešno, ravno tisti element, na katerega liberalizem so najbolj zidali, jim je nezvest postal: judje niso hoteli brezverskega pokopališča, ampak ogradili so si ga kos in ga posvečili po svoje; za njimi so prišli protestantje, in storili ravno tako; kar se je dovolilo judom in protestantom, se vendar katoličanom ni moglo zabraniti, in tako so tudi ti blagoslovili ostali del pokopališča za svoje mrliča, in z brezverskim pokopališčem ni nič, liberalci so zopet za eno nado goljufani.

Kar se naše federalistične stranke tiče, moramo zadovoljni priznati, da se na bolje obrača. Staročeski princip pasivnega upora pridobiva si vedno več tal. Thurnherr in Oelz, predarelska državna poslanca, sta se že za-nj izrekla.

Hohenwart se v cislajtanskem zboru niti ne prikaže, in med ostalimi federalisti se širi čedalje bolj

želja, pokazati zboru hrbet. Pisal sem vam že, in vnovič moram to zatrditi, da je bilo med vso opozicijo postopanje Staročehov najbolj logično in najbolj modro. Čedalje več jih je, ki spoznajo, da so prav ravnali; ko bi jih le kmalo tudi vsi drugi federalisti posnemati hoteli!

Zagotavljam vas, ko bi izstopila vsa opozicija iz zbora, bil bi to velik moraličen udarec ministerstvu in z njim tudi centralistični sistemi! — Ravno včeraj prinesla je „Deutsche Zeitung“ novico, ki jo je izvedela po nekem nenemškem poslancu, da se misli v višjih krogih na ministerstvo Hohenwart-Lienbacher. Nočem sedaj že na tako premembo verjeti, dokler je še državni zbor skupaj in ima ministerstvo — da s Stremajerjem govorim — še svojo tretjo — ekonomično — periodo dovršiti; zanima me le, da je „Deutsche Ztg.“, med vsemi listi najbolj prusjaška in slovanožrešna, v tako ozki zvezi z nenemškimi poslanci, da jej vse svoje skrivne misli razodevajo, — posebno če pomislim, da med nenemškimi poslanci ni takih, ki bi bili animozni proti Hohenwartu.

Najbolj važna vest je za nas razpuščenje Kranjske trgovske zbornice! V starem Rimu je bila navada, da, če se je kateri velikan množici zameril, ali na kakoršni bodi način svoj vpliv zgubil, skušal je dobiti povelje čez kako armado, ki je stala v boju s kakim sosednim narodom, in če je ta boj srečno končal, bil je zopet časten in mogočen. Ravno tako se rahabilitirajo pri nas ministri z udarci na nas Slované. Nas Slovence imajo posebno radi. Banhansu, ministru trgovstva, je šlo v zadnjem času slabo; napadali so ga Dunajski listi, ker se je dal od Ogrov prevariti pri obravnavah colnih tarifov, in očitali so mu popolno nezmožnost za kupčijsko stroko. Da bi se zopet nekoliko rehabilitiral, in svoj nimbus malo popravil, moramo zopet mi ubogi Slovenci trpeti, kajti spoljubilo se je Njegovi ekscelenci, razpustiti našo trgovinsko zbornico iz tega vzroka, ker je večinoma narodna.

Veseliti mora domoljuba, da je Kranjski deželni zbor pred svojim razhodom izrekel še krepak protest proti germanizatornim nameram vlade. Dr. Razlag pa se je pokazal pravega uskoka v pravoverni tabor! On je toraj samo „Oesterreicher“ in nima nič proti germanizaciji! „Kar pa — da govorimo z „Brencljnovim“ Krišpinom — nikdar, nikoli in nikakor koli braniti ne more, da ostane velik „rodoljub“ v očéh „Narodovcev“.

Nasprotno pa mora človeka veseliti, da se je dr. Zarnik zopet vsaj nekoliko pridružil narodni stranki, kar se je iz nekaterih govorov v deželnem zboru razvidelo. Res čudno bi bilo, ko bi noben Slovenec ne sprevidel, da nas konečno vendar-le ponemčiti nameravajo. Pa dr. Zarnik bi imel tudi sprevideti, da ni dosleden, če se v deželnem zboru zoper vlado vzdigne, med tem pa vendar Vošnjakovo politiko podpira, kajti Vošnjak s svojim „ustavoverstvom“ ravno to sistemo podpira in jači, proti kateri je dr. Zarnik v deželnem zboru ropotal.

Pa zadosti o naših in Avstrijskih homatijah! — Oglejmo se malo po zunanjem svetu. Brali smo že o najnovejšem sijajnem cvetu pruskega liberalizma v Trieru! Policaji in žandarji so namreč hoteli aretirati mašnika, ko je sveto mašo bral, prerili so se skozi ljudi pred altar (nobeden se ni odkril). Ljudstvo hitro zapazi, kam to meri, in tiščalo je vse proti altarcu duhovnika braniti. Tam je prišlo do boja med žandarji in ljudstvom in tekla je kri pred altarcem, — vse v večjo slavo srečne dežele Bismarkanije! Čuje se, da je katoliško ljudstvo na Nemškem zelo razkačeno nad takim gospodstvom. Bavarski kraljevi dvor zmirom bolj očitno kaže svoje

simpatije za katoličane, in zato so liberalni listi dosti predrzni, da Wittelsbache grdo in nesramno napadajo.

Turki nas le preradi spominjajo, da so še na svetu; nič manj ko 17 Črnogorcev so toraj poklali na enem mestu brez vsakega vzroka! Ta slučaj in zadeva kupčijskih zavez z Rumunijo in Srbijo pa sta nam na veselje dokazala, da so Rusija, Avstrija in Nemčija edine o vzhodnem vprašanji, kajti izročile so vse tri vlade enako spomenico Turški vladi, v kateri se potezajo za Srbijo in Rumunijo.

Kedar se človeku slabo godí, zapuščajo ga prijatelji; taka se godí zdaj Turčinu. Mi nimamo vzroka, omilovati ga. Pa ne smemo misliti, da je Turek res že tako slab, kakor se navadno misli. Ravno v poslednjih letih napenjajo vladniki Turški vse moči državne za oboroženje. Tudi se stari dušmaninski fanatizem dobro podkurja. Priskrbeli so si mnogo najboljšega orožja; brodovje imajo tudi precej močno. Vojske bojda imajo 800.000 mož, se vé da pravijo nekateri, da le na papirji. K vsemu temu dobili so v poslednjih letih še zvestega zaveznika: perfidni Grki sklenili so s Turki hinavsko prijateljstvo, da bi Bulgare in sploh vso Turčijo podjarmili. Turki, računajo Grki, bodo tako izumrli, potem smo mi gospodarji celega nekdanjega Grškega carstva! — Položaj je zdaj tak, da Srbi in Rumuni sami nič ne opravijo, ko bi se nad Turka vzdignili; na neoboroženo „rajo“ v Turčiji ni dosti šteti. Toraj moramo čakati, kedaj se diplomatom spoljubi, vzhodno vprašanje v pretres vzeti.

Kakor je v starem Rimu Cato vedno ponavljal „ego vero censeo, Carthaginem esse delendam“, tako je postala fiksna ideja nemške, resp. Bismarkove politike, da se mora Francoska popolnoma uničiti. Boje se je še vedno, in vedó, če pride k moči, da postane Nemčiji nevarna, zato se mora poteptati in ugonobiti popolnoma. Že zdaj bi Bismark rad planil po Francoski, pa nima povoda za to. V ta namen se je sklenil s Španjskim prezidentom Serranom, in zbadal je Francosko po njem v znani noti, al Francoska se je modro izognila surovemu napadu Španjskega mogočnika; ta mogočnost pa izvira od Bismarka, drugače bi si ne upal s tako drznostjo s Francosko govoriti. — Da je vse kričanje na Karlste narejeno od Bismarkovih kreatur in „svinjskih pastirjev“, to že davno vsak samostojno misleči politikovalec vé. — Ker Bismark hoče, da bi Serrano zmagal, mora vse, kar iz njegove sklede je, v svet trobiti o grozovitnostih, ki jih doprinašajo Karlisti, in namalati jih črne ko hudiče, republikance pa bele in čiste ko angelje. Mi kot Slovani bi morali s Karlisti simpatizirati, ko bi pri nas rodoljubje in pamet prevagovala; zakaj zmaga Serranova je zmaga Bismarkova, prijeti hoče Francosko od dveh strani, od nemške in Španjske, in če Francosko popolnoma uniči, ali se moremo mi potem dosti geniti?

Angleška se nič kaj dobro ne počuti, ker je preveč izolirana; zato ostentativno kaže prijateljstvo Nemčiji, in skuša po vsi moči stopiti v zvezo z njo. V tem smislu je izišlo v Londonu že par brošur; Angleški časniki hvalijo Bismarkovo početje proti katoliški cerkvi itd. Ob enem pa se množi nezaupnost proti Rusiji, in ravnokar so poslali v Carigrad poslanca, ki je znan po svojem sovraštvu do Rusije. Ni dvombe, da bi Angleži radi razdrli Prusko rusko prijateljstvo in zvezali se z Nemčijo proti Rusom. Da se to enkrat utegne zgoditi, se mi več ko verjetno zdi; za sedaj pa, dokler še stara dva cesarja živita, se bo to težko izvršilo; tudi se Prusiji Ruska zveza trdnejša zdi, nego bi bila Angleška, saj ni več neznano, da Angleška moč pojema.

Pri volitvah v severni Ameriki so demokrati,

to je federalisti, sijajno zmagali. Republikancem po šabloni, to je centralističnim širokoustnežem se povsod tla majó pod nogami.

Na Španjskem bojišču se stvari niso dosti spremenile. Pruski listi in njih privrženci v Avstriji sicer Karlste vsak dan posekajo — na papirji, in ko bi bila vsaka Serranova zmaga resnična, ki so jo ti listi že poročali, bi že davno nobenega Karlsta v Španiji ne bilo; a poroča se nasprotno, da se kraljeva vojska prav dobro počuti, da je polna poguma in nade.

Slovstvene stvari.

Še nekaj na korist naši mili slovenščini.

„Vseučilišče Vaše hočemo smatrati kot zvezdo, ki je tudi nam Slovincem vzešla na našem národnem nebu.“

Te krasne besede v Maticе slovenske pozdravu hrvatskemu vseučilišču so pisavca teh vrstic močno razveselile posebno zato, ker mu je iz njih prisijalo nekoliko upanja, da bi utegnili povrniti se na ono prvo, a tudi pravo pot, katero smo bili nastopili o preporodu našega slovstva, ko smo namreč v prvi vrsti naše južne brate za zgled jemali, po tem vzoru si jezik likali in bogatili. Kajti komu bi bilo neznano, da je pozneje številna stranka med našimi pisatelji krenila v drago mer, ter popustivši vsegdar pravo načelo: „Čistimo jezik, vendar tako, da se bodemo, čisteč ga, hrvatsko-srbskemu primikali, a ne od njega odmikali“, vzela si staroslovenščino za prvo, če ne edino zvezdo voditeljico? Tukaj je izhodišče poprej neznanemu jotovanju, jeganju, jejekanju, jajekanju i. pr.

Nikdo razumen ne zameta staroslovenščine; ali ona nam bodi samo razsodnica, djal bi, v tistih prepornih slučajih, kjer nam se zdanja slovenščina razlikuje od hrvaščine ter nastane vprašanje, katero je bolje, slovanskemu geniju priličnejše. A nikakor ne tako, da bi tudi ondi, kjer se na veliko nam radost s hrvaščino že skladamo, hoteli brezozirno redresirati jezik po staroslovenskem kraji (ne samo gramatikalno nego i leksikalno) ter povsod tirati stvar do skrajne konsekvence, — ne pomislivši, da jezik je zgodovinski proizvod, da polagoma raste in se izpreminja, kakor vsakovrstne okolnosti nanašajo in sosebnost tudi, kakor mnogoteri oziri na večjo primernost, blagoglasnost in razumljivost svetujejo. Prav v jezikovem razvoji namreč ima stališče oportunistva svojo pravico. Ako tedaj, — da stvar s kakim primerom bolje poočitimo, — na zdanjem slovanskem jugu vemo, da Slovenec po ogromni večini na vprašanje: Jeli sosed prodal tele? affirmative odgovarja: dà, prodal ga je, in ne: prodal je je, in da mu hrvatsko srbsko narečje v tem popolnoma pritrjuje;*) ni li gola nespamet pisati: prodal je je, ali pa: Gledala ja je z vso dušo (namreč mati svoja sina, Slov. Mat. letopis za 1873, str. 126); ali pa: Ljudí se je bal, ker je je poznal! Dalje, če brez malega vsi Slovenci s Hrvati vred govoré: Poznam (poznajem) njega i njegove brate, ni li prava budalaščina pisati: poznam jega in njegove brate, samo da bode ena variacija več!

Mi Slovenci smo premajhen narodič, da bi sami ob sebi dognali kaj posebno slavnega. Niti prej, ko nas

*) Odpri veljaka Vuka rečnik, tam najdeš besedico: je tolmačeno s 1) est 2) eam (= jo), in drugega nič, a besedico: ga 1) eum, 2) id (accus), in naposled: ih (= jih) eos poleg eorum prav kakor pri nas. Gotovo je tudi v srbskem jeziku izprva bilo tako kakor v staroslovenskem. Ali ker ušesu ni prijetno stikati je je, in ker je ta raba bolj dvomno, kajti je pomeni lahko: est, id, eos, eas, zato jo je jezik popustil.